

УДК: 528.4 [631.151.2: 332.3]

ВПЛИВ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ІНТЕНСИФІКАЦІЮ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЛІ

Степаненко Т.О., канд. екон. наук, в.о. доцента кафедри землевпорядного проектування Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва (Україна)

Степаненко Т.О. Вплив організації території сільськогосподарських підприємств на інтенсифікацію використання землі. У статті розглянуто питання впливу організації території сільськогосподарських підприємств на інтенсифікацію використання землі, що перебуває в користуванні підприємств. Подані шляхи поліпшення використання земельних ресурсів в процесі впливу організації сівозмін та впорядкування сільськогосподарських угідь на інтенсифікацію виробництва. Визначено, що основою розвитку сільського господарства і збільшення виробництва сільськогосподарської продукції є високоєфективне використання землі та підвищення її продуктивності. Суть інтенсифікації використання земель, а відповідно і раціонального землекористування, полягає в застосуванні сукупності інвестиційних і не інвестиційних факторів, націлених на підвищення родючості ґрунтів, їх охорону, збільшення кількості необхідної суспільству продукції, поліпшення її якості, підвищення продуктивності праці через мотиваційні фактори.

Ключові слова: землеволодіння, раціональне та ефективне використання земель, інтенсифікація, охорона земель, проектування сівозмін, еколого-економічні заходи.

Степаненко Т.О. Влияние организации территории сельскохозяйственных предприятий на интенсификацию использования земли. В статье рассмотрены вопросы влияния организации территории сельскохозяйственных предприятий на интенсификацию использования земли, находящейся в пользовании предприятий. Представлены пути улучшения использования земельных ресурсов в процессе воздействия организации севооборотов и упорядочение сельскохозяйственных угодий на интенсификацию производства. Определено, что основой развития сельского хозяйства и увеличения производства сельскохозяйственной продукции является высокоэффективное использование земли и повышение ее производительности. Суть интенсификации использования земель, а соответственно и рационального землепользования, заключается в применении совокупности инвестиционных и не инвестиционных факторов, нацеленных на повышение плодородия почв, их охране, увеличении количества необходимой обществу продукции, улучшение ее качества, повышение производительности труда через мотивационные факторы.

Ключевые слова: землевладение, рациональное и эффективное использование земель, интенсификация, охрана земель, проектирование севооборотов, эколого-экономические мероприятия.

Stepanenko T. The influence of the social organization of agricultural enterprises on the intensification of land use. In the article the questions of influence of the organization of the agricultural enterprises on the intensification of land use, are in use enterprises. Presents ways to improve the use of land resources in the process impact the organization of crop rotation and ordering of agricultural land on the intensification of production. It is determined that the basis for the development of agriculture and increasing agricultural production is a highly efficient use of land and increase its productivity. The essence of intensification of land use, and therefore sustainable land use is the use of a combination of investment and non-investment factors aimed at improving soil fertility, protection, increase the number of society's needs, products, improving quality, increasing productivity through motivational factors.

Keywords: land tenure, sustainable and efficient land use, intensification, land conservation, planning of crop rotation, ecological-economic activities.

Постановка проблеми. У результаті реформування земельних відносин та рівноправного розвитку різних форм господарювання сформувалася тенденція підвищення ефективності використання сільськогосподарських угідь. Проте, як свідчать результати господарської діяльності в аграрній сфері, завдання, яке стояло перед земельною реформою – радикально змінити ставлення до землі як до національного багатства, забезпечити раціональне та екологічнобезпечне використання сільськогосподарських угідь – вирішено неповністю.

Наукові дослідження у сфері землевпорядкування мають важливе значення особливо для сільськогосподарського виробництва. Вони різняться великою складністю і своєрідністю, оскільки основним об'єктом дослідження є земля, а виробничий процес відбувається в надзвичайно різноманітних та несталих ґрунтово-кліматичних і погодних умовах, адже технологія сільськогосподарського виробництва диференціюється насамперед залежно від місцевих природних умов, а потім уже від біологічних особливостей культур і зоологічних видів та порід тварин.

Неодмінною умовою ведення високопродуктивного сільськогосподарського виробництва є запобігання деградаційним процесам, проведення заходів для збереження і підвищення родючості ґрунтів, що значною мірою пояснюється характером використання земель. У процесі реформування земельних відносин значно зросли кількість і різноманітність аграрних підприємств, землевласників та землекористувачів, що значно ускладнило регулювання земельних відносин і призвело до порушення внутрігосподарського землевпорядкування, а в деяких випадках – до подрібнення земельних масивів.

Сучасний стан розвитку земельних відносин вимагає розробки прогнозів та програм стратегічного характеру у галузі охорони та раціонального використання земель.

Організація раціонального використання землі та вплив її на ефективність інтенсифікації, безпосередньо пов'язана з розробкою і впровадженням науково обґрунтованих систем і заходів, щодо її використання, можлива лише на основі детального вивчення їх за системою земельного кадастру: аналіз даних щодо обліку земельного фонду, бонітування ґрунтів, грошова оцінка землі (нормативна та експертна), кадастровий номер земельної ділянки, цільове призначення, геодезичні й геометричні характеристики земельної ділянки, дані про забруднення земельної ділянки, дані про власників та користувачів, правовий статус земельної ділянки (право власності, право оренди, право іпотеки, земельні сервітути, планувальні обмеження, тощо). Все це свідчить про необхідність проведення подальших досліджень для визначення впливу організації території на інтенсифікацію використання землі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Досвід історії України і практика зарубіжних країн показують, що реальним механізмом наведення порядку у використанні земель, регулюванні земельних відносин і перевлаштуванні території може бути тільки землеустрій, в процесі якого вирішуються правові, соціально-економічні, організаційно-територіальні, і найголовніше екологічні завдання. Тому всі дії, пов'язані з перерозподілом земель, утворенням нових землекористувачів, організацією використання і охорони земель, слід здійснювати тільки в порядку землеустрою і на основі детального соціально-економічного і екологічного обґрунтування. Мета землеустрою полягає в забезпеченні раціонального використання та охорони земель, створення сприятливого екологічного середовища та поліпшенні природних ландшафтів [1].

Проблемам досліджень інтенсифікації, як основного напрямку розвитку сільськогосподарського виробництва приділялась і приділяється досить значна увага багатьох вчених економістів. Значний внесок у вирішенні цієї проблеми зробили українські вчені В.П. Мертенс, М.С. Вітков, І.Й. Дорош, О.М. Царенко та ін. Питанням теорії й методології землеустрою присвячено багато наукових праць відомих вчених, зокрема Д.І. Бабмінди, О.І. Гуторова, Д.С.Добряка, Л.Я. Новаковського, А.М.Третяка, А.Я.Сохнича, П.Г.Казміра, А.Г.Мартини, В.В.Горлачука та інших, які у своїх працях висвітлюють ряд методологічних проблем пов'язаних з ефективним

використанням та охороною земельних ресурсів.

У дослідженнях Г.І. Грицаско підкреслюється, що ринкові відносини потребують зміни поглядів на процес інтенсифікації виробництва. Сучасна концепція інтенсифікації базується на підвищенні продуктивності праці, прискоренні впровадження досягнень науково-технічного прогресу, скороченні витрат матеріальних ресурсів і спрямована на збільшення віддачі від вже створеного ресурсного потенціалу [2]. В.М. Кривов вважає, що регулювання внутрішньогосподарських земельних відносин у сільськогосподарських підприємствах та переоблаштування їхніх територій на еколого-ландшафтних принципах потребують розробки проектів землеустрою на нових принципах. Крім того, на зміст проекту землеустрою суттєво позначається стан навколишнього природного середовища [3]. На думку А.М.Третяка, пріоритетною формою раціонального земле-користування є природо- і ресурсозберігаюча, коли людина і екосистема «земля» перебувають в гармонійній єдності і взаємозв'язку. Тому суть інтенсифікації використання земель, а відповідно і раціонального землекористування, полягає в застосуванні сукупності інвестиційних і не інвестиційних факторів, націлених на підвищення родючості ґрунтів, їх охорону, збільшення кількості необхідної суспільству продукції, поліпшення її якості, підвищення продуктивності праці через мотиваційні фактори [4].

Але проблема інтенсифікації використання земель в умовах проведення земельної реформи і переходу до ринкової економіки для умов України досліджена недостатньо і потребує проведення як фундаментальних, так і прикладних досліджень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є дослідження впливу організації території сільськогосподарських підприємств на інтенсифікацію використання землі. В даному дослідженні виникла необхідність вивчення впливу організації території агроформувань на інтенсифікацію використання та охорони земельних ресурсів та розробки основних заходів відповідно до умов сталого розвитку землекористувань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перетворення, які відбуваються на сучасному етапі в економіці країни і агропромислового комплексу, вносять значні зміни в землекористування сільськогосподарських підприємств. Процес реформування відносин власності в сільськогосподарських підприємствах значно вплинув на їх організаційно-правові й організаційно-господарські форми та змінює земельні відносини. Внаслідок цього суттєво збільшилася кількість сільськогосподарських підприємств, порушилися їх межі, площі, організація виробництва і території. До 1991р. колгоспів налічувалось – 8842, радгоспів – 4659. За ними було закріплено відповідно – 31126,9 тис.га і 10934,2 тис.га загальної площі земель, тобто понад 90% [5]. Якщо реформа власності на землю недержавних товарних сільськогосподарських підприємств здійснена переважно в 1996 –1997рр., то трансформація сільськогосподарських виробничих структур у 2001 – 2002рр., і на даний час створено більш як 80 тис. агроформувань ринкового типу заснованих на засадах приватної власності на землю та майно.

Основним інструментом держави, який має забезпечити екологічно безпечне й економічно ефективне використання землі, є землеустрій, який як важлива складова земельних відносин виступає дійовим механізмом в організації землі як засобу виробництва і певною мірою регулює суспільні відносини щодо володіння, користування та розпорядження землею [6].

Реальним механізмом поліпшення становища, яке склалося, наведення порядку у використанні земельних ресурсів, регулювання земельних відносин і переоблаштування території може бути лише землеустрій, в процесі якого вирішуються правові, соціально-економічні, організаційно-територіальні і екологічні питання. Формування землекористувань новостворених сільськогосподарських підприємств повинно базуватися виходячи із земельно-ресурсної бази, поселенської мережі регіональних особливостей розвитку продуктивних сил та заходів, що спрямовані на екологічну стабілізацію довкілля. Реорганізація колективних сільськогосподарських підприємств повинна бути спрямована на відродження у селян почуття власника і господаря при створенні товарних високоефективних агроструктур.

Метою реорганізації підприємств була зміна виробничих відносин, забезпечення реалізації прав членів колишніх КСП на вільний вибір форми підприємства, створення на основі добровільного волевиявлення власників земельних часток (паїв) ефективно функціонуючих господарств–виробників сільськогосподарської продукції.

При визначенні шляхів удосконалення сучасного аграрного природокористування необхідно враховувати окремі напрями інтенсифікації використання земельних ресурсів: спеціалізація, механізація, хімізація, меліорація, селекція, організація, інвестиції та капіталовкладення, ресурсозберігаючі та біотехнології [5]. При цьому виникла необхідність складання проекту організації території новоутворених підприємств, яка передбачає вирішення наступних питань: розміщення шляхової мережі, організація угідь та сівозмін, впорядкування території сівозмін, та ін.

Під організацією угідь розуміють встановлення їх складу та співвідношення, розміщення на території. Її мета – підвищення інтенсивності використання земель для отримання максимальної кількості сільськогосподарської продукції при збереженні та підвищенні родючості ґрунтів, інших компонентів природного середовища.

Організація території сільськогосподарського підприємства базується на основі розроблення проектів землеустрою, які визначають: розміщення виробничих будівель і споруд на території підприємства; організацію землеволодіння та землекористувань з виділенням сівозмін, виходячи з екологічних та економічних умов, формування інженерної та соціальної інфраструктури; типи і види сівозмін з урахуванням спеціалізації сільськогосподарського виробництва; схеми чергування сільськогосподарських культур у сівозміні; поля сівозмін та їх робочі ділянки; план переходу до прийнятної сівозміни та перенесення в природу (на місцевість) запроєктованих полів сівозмін.

Сільськогосподарські угіддя – це форма використання земель і вона не є постійною. У відповідності з планом розвитку підприємства вона може змінюватися. Прикладом такої зміни є консервація земель шляхом залуження чи заліснення. Обґрунтована організація угідь сівозмін в господарстві передбачає характер використання кожної земельної ділянки. Завданням організації території угідь і сівозмін є така організація використання землі як основного засобу виробництва, яка створює максимально сприятливі умови для раціонального співвідношення і розвитку галузей, правильного використання всіх угідь і підвищення їх продуктивності, забезпечення стійкої кормової бази для тваринництва, підвищення продуктивності праці і інших сторін виробничої діяльності сільськогосподарського підприємства. У процесі організації угідь і сівозмін встановлюються склад і співвідношення угідь, види і кількість сівозмін.

Спеціалізація господарства має великий вплив на встановлення складу і співвідношення угідь і сівозмін. На підставі обґрунтування організації території, намірів щодо організації виробництва розробляються економічні плани діяльності новоствореного господарства (бізнес-план). Основою для встановлення складу і співвідношення угідь і сівозмін, є бізнес - план розвитку господарства, в якому визначається головний виробничий напрямок, обсяг продукції за галузями, приблизна структура посівних площ, урожайність сільськогосподарських культур, продуктивність кормових угідь, а також заходи з освоєння і покращення земель. Угіддя відрізняються між собою за характером використання і природними властивостями, впливом на навколишнє природне середовище.

Одним із основних критеріїв ефективності використання земельно-ресурсного потенціалу є продуктивність угідь, яка визначається урожайністю культур у сівозмінах на сільськогосподарських землях та інших угіддях і залежить від ґрунтового-кліматичних умов.

Можна сказати, що держава намагається контролювати стан використання земель в Україні, але залишаються відкритими питання завершення законодавчо-нормативного забезпечення землеустрою; посилення ролі держави в здійсненні землеустрою та його державного регулювання; активізація державного і самоврядного контролю за здійсненням землеустрою; розроблення і реалізація заходів щодо наукового, кадрового та фінансового забезпечення землеустрою.

Проект землеустрою, що забезпечує еколого-економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь визначає нову форму організації території, яка повинна сприяти росту ефективності виробництва. Тому в проекті не тільки пропонується раціональна схема використання земель, але всебічно обґрунтовується певне проектне рішення й приводяться докази, що в сформованих природних й

соціально-економічних умовах пропонуване рішення є найкращим.

З економічної точки зору проєкт землеустрою повинен знайти найкращу спеціалізацію господарства, сполучення галузей і рівень концентрації сільськогосподарського виробництва, раціональну структуру угідь, установити необхідні виробничі витрати на розміщення господарських центрів, посівних площ і систему сівозмін, трансформацію й поліпшення угідь, розміщення й організації території сівозмін і інших угідь із метою одержання максимальної кількості продукції при мінімізації витрат засобів і праці.

Додержуючись усіх вимог у кінцевому результаті сільськогосподарський товаровиробник має одержати проєкт, який забезпечить раціональне і ефективне використання земель, створить сприятливі умови для підвищення продуктивності праці, мінімізації капіталовкладень, врегулює питання призупинення ерозійних процесів, визначить площі земель використання яких є економічно неефективним та екологічно небезпечним.

Проєкти землевпорядкування сільськогосподарських підприємств носять комплексний характер, їх обґрунтування суттєво позначається на стан навколишнього природного середовища. Тож, виникає необхідність вивчення впливу організації території агроформувань на інтенсифікацію використання та охорони земельних ресурсів та розробки основних заходів відповідно до умов сталого розвитку землекористувань.

Аналізуючи загальні тенденції динаміки основних показників рівня інтенсивності, необхідно враховувати економічні умови цього періоду: часто інфляційні процеси та зростання цін лише створюють видимість збільшення поточних витрат виробництва та фондів вкладень, але не збільшують їх натурально-речових обсягів. У зв'язку з цим, особливої актуальності набувають натуральні показники, такі, як: наявність основних виробничих засобів і енергетичних потужностей, рівень механізації виробничих процесів, споживання і якість кормів та добрив, забезпеченість кваліфікованими кадрами, форми та якість агротехнічних, зоотехнічних і ветеринарних заходів тощо.

Нині виробництво конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції можливе лише на основі всезростаючої культури землеробства. Підвищення родючості ґрунтів є необхідною умовою для запровадження передових агротехнологій за раціонального використання місцевих ґрунтово-кліматичних ресурсів, засобів інтенсифікації та системи сівозмін.

Правовстановлюючі документи на користування, володіння та розпорядження земельними ділянками для ведення товарного сільськогосподарського виробництва передбачають правові та соціально-економічні аспекти земельних відносин і майже не регулюють використання земель, що нерідко, особливо при короткостроковому терміні оренди, породжує насильне використання земель, в тому числі і деградованих, а також вирощування кон'юнктурних сільськогосподарських культур майже монокультурою.

Землевласники (землекористувачі) не несуть ніякої відповідальності за шкоду, яку вони заподіюють ґрунтам. В таких умовах проводять заходи лише такі, які підвищують урожай культур тільки в рік їх застосування. Тому на державному рівні ставиться потреба переоцінки відносин між суб'єктами господарювання на землі і природним середовищем.

Незбалансованість сільськогосподарських земель і інфраструктури агроландшафтів, галузей сільського господарства між собою, а також усередині галузей (по видах сільськогосподарських тварин - у тваринництві й за структурою посівних площ, сівозмін - у рослинництві) призвело до низької продуктивності, великої витратності й не конкурентоспроможності вітчизняного сільського господарства. Створення екологічно стійкої структури агроландшафтів і забезпечення їхнього нормального функціонування надзвичайно важливо як для підвищення продуктивності сільськогосподарських угідь, так і поліпшення навколишнього середовища.

Причини зростання ролі сівозмін в сучасних умовах: нині виробництво конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції можливе лише на основі всезростаючої культури землеробства. Підвищення родючості ґрунтів є необхідною умовою для запровадження передових агротехнологій та раціонального використання місцевих ґрунтово-кліматичних ресурсів, засобів інтенсифікації та системи сівозмін; з поглибленням процесів спеціалізації та концентрації виробництва ні добрива, ні пестициди не дають можливості повністю позбавитись від бур'янів, шкідників та хвороб. Більше того, чим краще удобрюються, зрошуються земельні угіддя, тим сприятливіші умови створюються для розвитку бур'янів та хвороб; зниження врожаю багатьох сільськогосподарських культур за відсутності сівозмін є наслідком однобічного використання поживних речовин ґрунту, накопичення в ньому шкідників і збудників хвороб, а також різних токсичних речовин – продуктів життєдіяльності рослин і ґрунтових мікроорганізмів [7].

Захисна роль сівозмін полягає не тільки в протиерозійній здатності культур, але й у напрямку їхньої сівби впоперек схилів і контурно, застосуванні ґрунтозахисних технологій вирощування сільськогосподарських культур.

Оптимізація видового складу сільськогосподарських культур у структурі посівних площ, розміщення сільськогосподарських культур по елементах агроландшафту, застосування сучасних технологій і систем сівозмін забезпечують створення оптимальної просторово-часової структури агроландшафту. Для досягнення цього необхідно: здійснення заходів щодо запобігання забрудненню ґрунтів важкими металами, промисловими відходами, пестицидами та іншими агрохімікатами; здійснення державного контролю за проведенням заходів з охорони та відтворення родючості ґрунтів; підвищення відповідальності власників землі та землекористувачів за раціональне використання і охорону земель; формування екомережі як ефективного механізму збереження ландшафтного біорізноманіття.

У сучасних умовах все більш широкого застосування набуває контурно-меліоративна або контурно-смугова організація території, яка краще за всі інші форми землевпорядкування враховує всі ґрунтові особливості, рельєф кожної земельної ділянки. Вона також включає в себе комплекс всіх перелічених протиерозійних заходів і є їх організаційною основою. Її застосування передбачено переважно на силових землях із розміщенням меж полів, робочих ділянок, польової дорожньої мережі, лінійних елементів по контуру, тобто паралельно горизонталям. Сівозмінні масиви розміщують в межах ріллі з однорідними агроекологічними умовами, впорядковують багаторічні насадження, сіножаті, пасовища в залежності від інтенсивності і характеру використання цих угідь сільськогосподарськими підприємствами, розміщуючи їх за принципами екологічної збалансованості середовища. При цьому забезпечуючи раціональне використання й охорону земельних, водних і рослинних ресурсів.

Для оцінки природно-господарського використання земель використовують екологічні та економічні показники оптимізації землекористування, а саме залуженість та залісненість, сільськогосподарська освоєність та розораність території, коефіцієнти антропогенного навантаження та екологічної стабільності. При цьому враховують наслідки та втрати, завдані негативними процесами, зокрема ерозією ґрунтів, і витрати на їх ліквідацію.

Щоб знизити втрати гумусу в ґрунтах, витрати на його відновлення, зменшити кількість недоотримуваної продукції на еродованих землях потрібно застосовувати протиерозійні заходи та проводити оцінку їх ефективності, яка проводиться за такими напрямками: 1) шкода, яка завдається ерозією ґрунтів; 2) ефективність окремих складових частин протиерозійної системи; 3) економічна ефективність протиерозійної системи в цілому. Шкода від ерозії поділяється на три основні групи, які об'єднують 30 її видів. Три групи шкоди, яку завдає ерозія: 1) шкода від ерозії сільськогосподарському виробництву; 2) непрямий і прямий вплив ерозії на всі галузі народного господарства; 3) негативний вплив ерозії на стан всіх компонентів природи.

Прийняття просторових умов розміщення земель до вимог раціональної організації території конкретних сільськогосподарських підприємств з урахуванням екологічних вимог є одним з найважливіших завдань сучасного землевпорядкування [7, с. 172].

Застосування ґрунтозахисних прийомів обробітку ґрунту, правильна протиерозійна організація території можуть призупинити ерозію і значно підвищити родючість еродованих ґрунтів.

Висновки та пропозиції. Основою розвитку сільського господарства і збільшення виробництва сільськогосподарської продукції є високоефективне використання землі та підвищення її продуктивності. Проєкти землевпорядкування сільськогосподарських підприємств носять комплексний характер, їх обґрунтування суттєво позначається на стан навколишнього природного середовища.

Таким чином, перш ніж вести мову про обґрунтування інтенсивного типу економічного розвитку сільськогосподарського підприємства, необхідно виходити на нашу думку з наступного, а саме: під інтенсивністю сільськогосподарського виробництва слід розуміти комплекс організаційно-економічних, технологічних, технічних та екологічних заходів, що базуються на передових досягненнях науково-технічного прогресу, спрямованих на формування напруженості й посиленої діяльності сільськогосподарського виробництва через концентрацію до оптимального рівня авансованого капіталу на гектар земельних угідь, що забезпечує конкурентоспроможне і випереджувальне збільшення виробництва продукції з цієї площі та підвищення ефективності використання вкладених ресурсів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Земельний кодекс України: за станом на 15 серп. 2004 р. – Х.: Одиссей, 2002. – 112 с.
2. Грицасенко Г.І. Соціально-економічна сутність інтенсифікації сільськогосподарського виробництва / Г.І. Грицасенко // Економіка АПК, 2006. – №4.
3. Кривов В.М. Екологічно безпечне землекористування лісостепу України. Проблеми охорони ґрунтів./ В.М. Кривов. – К.: «Урожай», 2008. – 304 с.
4. Третяк А.М. Економіка землекористування та землевпорядкування / А.М. Третяк. – Київ: ТОВ « Центр земельної реформи України», 2004 – 542 с.
5. Зубець та ін. Від становлення земельних відносин до комплексної механізації виробництва (т.2) / М.В.Зубець, В.І. Власов, І.М. Годунов та ін. – К.: Аграрна наука, 2005. – 278 с.
6. Добряк Д.С. Землеустрій – наукова основа раціонального використання та охорони земельних ресурсів / Д.С. Добряк, А.Г. Мартин // Землеустрій і кадастр. - № 1. – К.: ЗАТ «ВІПОЛ», 2006. – 128с.
7. Степаненко Т.О. Економіко-екологічна ефективність використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах: монографія / Т. О. Степаненко; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. І. Гуророва / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. – Х.: ТОВ «Друкарня Мадрид», 2013. – 304 с.

УДК [005.52:330.322]:664.013

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ КОНДИТЕРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ МЕТРИК ВІДСТАНІ ТА ПОДІБНОСТІ

Тарасевич А.П., аспірант кафедри економіки підприємства Одеського національного економічного університету (Україна)

Тарасевич А.П. Аналіз та оцінка фінансово-економічного стану кондитерських підприємств України на основі метрик відстані та подібності.

У статті розглядається використання таксономічного методу для аналізу і оцінки фінансово-економічного стану великих кондитерських підприємств України на базі використання компонентного аналізу в системі STATISTICA як засіб визначення рівня фінансово-економічного стану підприємства та порівняння його відносно аналогічних підприємств на ринку. Детально розглянуто особливості класичного, модифікованого та об'єднаного методів таксономічного аналізу, виділено головні недоліки та переваги даного методу. У статті проаналізовано одинадцять досліджуваних підприємств, інформація по яким охоплює 2008-2012 роки. Розглянуті деякі особливості ринку кондитерської продукції, для якого характерна широка диференціація.

Ключові слова: фінансово-економічний стан, кондитерські підприємства, аналіз і оцінка, таксономічний аналіз, класичний підхід, модифікований підхід, об'єднаний підхід, ранжирування.

Тарасевич А.П. Анализ и оценка финансово-экономического состояния кондитерских предприятий Украины на основе метрик расстояния и сходства.

В статье рассматривается использование таксономического метода для анализа и оценки финансово-экономического состояния крупных кондитерских предприятий Украины на базе использования компонентного анализа в системе STATISTICA как средство определения уровня финансово-экономического состояния предприятия и сравнение его относительно аналогичных предприятий на рынке. Подробно рассмотрены особенности классического, модифицированного и объединенного методов таксономического анализа, выделены основные недостатки и преимущества данного метода. В статье проанализированы одиннадцать исследуемых предприятий, информация по которым охватывает 2008-2012 года. Рассмотрены некоторые особенности рынка кондитерской продукции, для которого характерна широкая дифференциация.

Ключевые слова: финансово-экономическое состояние, кондитерские предприятия, анализ и оценка, таксономический анализ, классический подход, модифицированный подход, объединенный подход, ранжирование.

Tarasevych A. Analysis and evaluation of financial and economic situation of Ukrainian confectionery enterprises on the basis of distance and similarity metrics.

The article discusses the methodology for assessing the financial and economic condition of large corporations of Ukrainian confectionery based on using component analysis in system STATISTICA. The features of the classic, modified and combined methods of taxonomic analysis were detailed in article. Were highlighted the main advantages and disadvantages of this method. In article eleven investigated enterprises were ranked. The information for each of the enterprises covers 2008-2012. Were reviewed some features of the market of confectionery products, which is characterized by wide differentiation.

Keywords: financial and economic situation, confectionery companies, analysis and evaluation, taxonomic analysis, the classical approach, the modified approach, the combined approach, ranking.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Чимале значення в проведенні моніторингового дослідження фінансово-економічного стану підприємства належить аналізу даних як складової частини загальної системи моніторингу. Зазначене завдання знайшло задовільне рішення в рамках математико-статистичної теорії й методології. Сучасна наука має у своєму розпорядженні досить ефективні прийоми й методи аналізу прихованих латентних ознак типу „фінансово-економічний стан підприємства”. Всі вони об'єднані в так звані багатовимірні статистичні методи, засновані на побудові, аналізі й використанні моделей з латентними показниками. Багатовимірний статистичний аналіз - розділ статистики, присвячений математичним методам побудови оптимальних планів збору, систематизації та обробки багатовимірних статистичних даних, спрямований на виявлення характеру і структури взаємозв'язків між компонентами досліджуваної багатовимірної ознаки і призначений для отримання наукових і практичних висновків. Різноманіття методів багатовимірної аналізу обумовлено різноманіттям явищ, які дані методи покликані описувати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми вдосконалення теоретичних положень та методологічних підходів до аналізу фінансово-економічного стану підприємства висвітлювались у працях вітчизняних та закордонних вчених. Зокрема, А.В.Агапової, К.В. Ізмайлової, Є.В. Мниха, А.М. Поддєрьогіна, Р.С. Сайфуліна, та ін. Детально алгоритми аналізу латентних показників на базі функцій